

JIŘÍ PEHE

Čunek: problém lidovců i české politiky

Čím vším dalším nás vsetínský populist, který začal „skromně“

takovým menším etnickým čištěním, může překvapit?

Podle jedněch je vsetínský starosta a nově zvolený senátor Jiří Čunek, jenž má skvělé šance se stát příštím předsedou strany lidové, člověk praxe, který se dopustil pouze toho, že našel inovativní řešení, jak vystěhovat z centra Vsetína „nepřizpůsobivé neplatiče“. Podle druhých je Čunek zakuklený rasista, který zneužívá svých pravomocí k čištění Vsetína od romské menšiny.

Tak či onak, Čunkovy aktivity bezesporu rezonují s většinovým míněním: Romové jsou paraziti, kteří systematicky ničí státem či městem poskytnuté byty i domy – nejlepším řešením tudíž je se jich zbavit. Čunek tak vyšel vstříc silné společenské poptávce a jeho činy se přetavily do nebyvalé popularity.

Pro politické strany je „popularita“ magické slovo. Někteří lidovci se sice nejprve snažili Čunka kritizovat, jenže nepochodili. Stejně jako „salónní intelektuálové“ a různí „pseudohumanisté“ se od svých stranických kolegů i od mnoha komentátorů dozvěděli, že už zase „pseudomoralizují“. Jiří Čunek je prý slušný politik, který jen řeší „skutečné“ problémy. Ať si ti, co ho tolik kritizují, nastěhují do svého domu romskou rodinu!

Čunek jako syndrom širšího problému

Tento druh argumentace samozřejmě občas zazníval i v minulosti, ale politické elity jako celek se mu buď vyhýbaly, nebo ho kritizovaly. V mnoha případech tomu tak samozřejmě nebylo proto, že by se čelní politici snad chtěli dobrovolně řadit k vysmívaným „pseudohumanistům“, ale proto, že až do roku 2004 byla česká politická elita – stejně

jako elity ostatních středoevropských zemí – pod tlakem přístupových jednání s Evropskou unií.

Jinými slovy: mezi českými politiky už před pěti lety jistě existovali potenciální Čunkové, ale zároveň převažoval většinový politický konsensus, že k řešení romské problematiky je třeba přistupovat tak, aby Česká republika nevyvolávala zbytečnou nevoli mezinárodních institucí. Koneckonců, problémů měla v této oblasti už tak dost: do Maticní ulice v Ústí nad Labem se sjížděli pozorovatelé z celého západního světa a ve výročních hodnotících zprávách EU i dalších mezinárodních dokumentech byla země opakovaně kritizována za zneužívání zvláštních škol k segregaci romských žáků nebo za diskriminaci Romů v přístupu k zaměstnání i bydlení.

Pod tlakem EU, jakož i zásluhou aktivistů, jimž šlo tak říkajíc „o věc“, se nakonec udělalo leccos dobrého. Odvážnější čeští politici se dokonce občas zmohli na to, aby vyzývali k přestěhování vepřína z míst, kde stával koncentrační tábor v Letech, v němž zahynulo mnoho Romů.

Od okamžiku, kdy se Česká republika stala členem EU, se ale začala rétorika měnit. Například vloni se prezident Václav Klaus ohradil proti rezoluci Evropského parlamentu odsuzující diskriminaci Romů, která mimo jiné vyzývá Českou republiku, aby odstranila velkovýkrmu prasat v Letech. Klaus mnil, že o budoucnosti vepřína by se mělo rozhodovat u nás doma. Připojil k tomu několik jedovatých poznámek na adresu Evropského parlamentu: „O vepřínu v Letech hlasovalo sedm set šedesát poslanců, kteří nevědí, kde jsou Lety, kteří nevědí, že je tam vepřín, kteří nevědí, co se tam stalo.“

Klausův důraz na naše právo rozhodovat si o podobných věcech „u nás doma“ je klíčový pro pochopení toho, co se nyní děje. Už v době přistupování k EU si mnoho českých politiků i občanů myslelo, že nám EU zbytečně mluví do věcí, kterým nerozumí. Teď, když je Česká republika plnohodnotným členem EU, jim ale skutečně otrnulo. Nejen diskurs o zacházení s menšinami začíná být pozvolna ovlivňován provinčními představami o tom, že nejlepší cesta je nakonec „česká cesta“. Fenomén Čunek tak není jen jakýmsi izolovaným jevem; je integrální součástí změny politického i společenského klimatu ve střední Evropě. Nejen v České republice, ale i v ostatních zemích Visegrádu totiž po vstupu do EU převážilo přesvědčení, že bruselského diktátu už bylo dost. Ve všech zemích se vyrojili populisté nejrůznějšího druhu, kteří chtějí složité společenské problémy řešit velmi jednoduše: silou.

V tomto kontextu je třeba vidět i raketovou přeměnu „pragmatika“ Jiřího Čunka z politika okresního formátu v možného předáka starobylé parlamentní strany. Stejně jako Ján Slota na Slovensku nebo Andrzej Lepper v Polsku reprezentuje Jiří Čunek v české politice nastupující proud bezostyšného populismu, jehož krédem je, že věci nejsou ve skutečnosti tak složité, jakými je činí pseudomoralizující levicoví liberálové. Je třeba se spolehnout na lidovou „moudrost“ a „pragmatický důvtip“ národa – prostě nepodléhat vábení kosmopolitního intelektualismu, který už do střední Evropy stačil zavléct multikulturalismus nebo politickou korektnost.

Středoevropští populisté jsou bezpochyby posilováni neschopností západních politiků poradit si s problémy, které v některých největších evropských zemích vytvořilo masové přistěhovalectví. Co na tom, že problémy, kterým čelí západ Evropy, jsou zcela jiného řádu? Neschopnost českých politiků poradit si s integrací několika set tisíců Romů a neschopnost západních politiků zvládnout integraci mnoha miliónů přistěhovalců ze zcela odlišných kulturních a náboženských prostředí jsou nesrovnatelné věci.

To ovšem neznamená, že se nelze poučit z chyb, kterých se některé západní demokracie v minulosti dopustily. Dnes je například zřejmé, že umělé vytváření ghett pro „nepřizpůsobivé“ byl jeden z největších omylů minulosti.

Prostorová segregace produkuje segregaci ve školství, v pracovních příležitostech, v komunikaci. Některá pařížská předměstí jsou na první pohled stejně úhledná jako jasnými barvami natřené stavební buňky, z nichž na okraji Vsetina vznikly byty

„první kategorie“ pro Romy. I plazmové televizory bychom tam našli. Jenže tyto komunity, v nichž se sociální vyloučení mění v beznaděj, se také snadno stávají semenišťem zločinu, sektářství nebo živnou půdou pro vznik gangů, jejichž jediným cílem je si to „rozdat“ s většinovou společností.

Stejně jako se kdysi Pařížané radovali, že se „nepřizpůsobiví“ přistěhovalci drží zásluhou těchto ghett za hranicemi vnitřního města, a většinová populace se mohla pyšnit velkorysostí, radují se podobně dnes i obdivovatelé Čunka a dalších starostů, kteří vystěhovávají Romy mimo městská centra. Podle některých studií existují nyní v České republice desítky lokalit, v nichž Romové žijí v ghettech, téměř bez kontaktu s většinovou společností. Vynalézaví starostové, kteří mají pocit, že činí dobro pro svá města, tak zadělávají na obrovský problém pro příští generace.

Čunek jako politický problém

Lidovci o tom ještě nevědí, ale na obrovský problém si zadělávají i oni. V bezprostřední budoucnosti se jim může sázka na populistu bez skrupulí vyplatit. Pokud Čunka skutečně zvolí do čela strany, KDU-ČSL se nejspíš zvedne z politického dna a přiláká k sobě nové voliče.

Jací voliči to ovšem budou? Docela jistě mnoho z těch, kteří kdysi volili Miroslava Sládka. Možná lidovci odlákají i nějaké voliče komunistům a pravému křídlu občanských demokratů. A docela jistě i mnoho dalších z ostatních parlamentních i neparlamentních stran, kteří v duchu pokleslého českého plebejství a provincialismu cítí stejně jako Jiří Čunek despekt k vpádu „falešného humanismu“ a multikulturalismu do českých zemí. Otázkou je, co se dá s tímto voličských potenciálem dlouhodobě dělat.

A otázkou také je, co se stane, až se Jiří Čunek takřikajíc opotřebuje. Ti z lidovců, kteří se skutečně řídí křesťanskými hodnotami (a mohou kvůli Jiřímu Čunkovi přejít k jiným stranám), se už nemusejí vrátit. Škody na veřejném obrazu strany, která jako jediná v českém prostředí vyrostla z organického systému hodnot, v jehož pozadí stojí křesťanský humanismus, může být nedozírná. A to ještě nevíme, čím vším dalším nás vsetínský populist, který začal „skromně“ takovým menším etnickým čištěním, může překvapit. Každopádně už ale víme, co patří do politického arzenálu podobných politiků v zemích, které s námi sousedí.

Autor je politolog a ředitel New York University in Prague. Spolupracuje s Literárními novinami.